

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	9
KISALTMALAR.....	13
GİRİŞ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRK VE ALMAN ROMANLARINDA YAPI VE TEMA

1.1. ATEŞTEN GÖMLEK.....	17
1.1.1. Romanın Kimliği.....	17
1.1.2. İsimden İçeriğe.....	18
1.1.3. Bakış Açısı.....	18
1.1.4. Olay Örgüsü.....	21
1.1.5. Zaman.....	23
1.1.6. Mekân.....	27
1.1.6.1. Çevresel Mekânlar.....	27
1.1.6.2. Olgusal Mekânlar.....	28
1.1.6.2.1. Kapalı-Yutucu Mekânlar.....	28
1.1.6.2.2. Açık-Geniş Mekânlar.....	35
1.1.7. Şahıs Kadrosu.....	38
1.1.7.1. Başkarakter.....	40
1.1.7.2. Norm Karakterler.....	46
1.1.7.3. Kart Karakterler.....	53
1.1.7.4. Fon Karakterler.....	57
1.1.8. Tematik Kurgu.....	59
1.1.8.1. Aşkın Büyüsü.....	59
1.1.8.2. Yabancılaşma Problemi.....	63
1.1.8.3. Kendini Bulma.....	69
1.1.8.4. Sosyal Kimlik.....	74

1.1.8.5. Özgürlük	78
1.1.8.6. Aşkın Doğurduğu Çatışma Hali: Kıskançlık	82
1.2. YABAN	85
1.2.1. Romanın Kimliği	85
1.2.2. İsimden İçeriğe	86
1.2.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi	87
1.2.4. Olay Örgüsü	90
1.2.5. Zaman	100
1.2.6. Mekân	104
1.2.6.1. Çevresel Mekânlar	105
1.2.6.2. Olgusal Mekânlar	105
1.2.6.2.1. Yutucu-Dar Mekân	105
1.2.6.2.2. Açık-Geniş Mekânlar	110
1.2.7. Şahıs Kadrosu	113
1.2.7.1. Başkişi	114
1.2.7.2. Norm Karakterler	122
1.2.7.3. Kart Karakterler	129
1.2.7.4. Fon Karakterler	138
1.2.8. Tematik Kurgu	142
1.2.8.1. Aşk	142
1.2.8.2. Yabancılaşma Problemi	149
1.2.8.3. Türk Aydını!- Türk Köylüsü	156
1.3. DER ZUG WAR PÜNKTLICH	158
1.3.1. Romanın Kimliği	158
1.3.2. İsimden İçeriğe	159
1.3.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi	159
1.3.4. Olay Örgüsü	162
1.3.5. Zaman	165
1.3.6. Mekân	169
1.3.6.1. Çevresel Mekânlar	170
1.3.6.2. Olgusal Mekânlar	170

1.3.6.2.1. Yutucun Mekânlar.....	171
1.3.6.2.2. Besleyici-Geniş Mekânlar.....	174
1.3.7. Şahıs Kadrosu.....	178
1.3.7.1. Başkahraman.....	178
1.3.7.2. Norm Karakterler.....	186
1.3.7.3. Kart Karakterler.....	191
1.3.7.4. Fon Karakterler.....	193
1.3.8. Tematik Kurgu.....	195
1.3.8.1. Savaş.....	195
1.3.8.2. Aşk.....	198
1.3.8.3. Evlilik Sorunu.....	202
1.3.8.4. Din.....	206
1.4. IM WESTEN NICHTS NEUES.....	208
1.4.1. Romanın Kimliği.....	208
1.4.2. İsimden İçeriğe.....	209
1.4.3. Bakış Açısı.....	210
1.4.4. Olay Örgüsü.....	212
1.4.5. Zaman.....	218
1.4.6. Mekân.....	222
1.4.6.1. Çevresel Mekânlar.....	222
1.4.6.2. Olgusal Mekânlar.....	222
1.4.6.2.1. Yutucu Mekânlar.....	222
1.4.6.2.2. Besleyici-Geniş Mekânlar.....	226
1.4.7. Şahıs Kadrosu.....	229
1.4.7.1. Başkahraman.....	230
1.4.7.2. Norm Karakterler.....	233
1.4.7.3. Kart Karakterler.....	238
1.4.7.4. Fon Karakterler.....	242
1.4.8. Tematik Kurgu.....	243
1.4.8.1. Savaş.....	243
1.4.8.2. Ölüm Korkusu.....	246
1.4.8.3. Umutsuzluk ve Yalnızlık.....	250
1.4.8.4. Barışa Duyulan Özlem.....	254

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK VE ALMAN ROMANLARININ YAPISAL VE
TEMATİK BAKIMDAN KARŞILAŞTIRMASI

2.1. YAZARLAR.....	257
2.2. ROMANLARDA ORTAK YAPI.....	269
2.2.1. Olay Örgüsü.....	269
2.2.1.1. Tek Zincirli Olay Örgüsü.....	269
2.2.1.2. Helezonik Olay Örgüsü.....	274
2.2.2. Şahıs Kadrosu.....	276
2.2.2.1. Erkek Kahramanlar.....	276
2.2.2.2. Tiplerine Göre Erkek Karakterler.....	277
2.2.2.2.1. İdealist Tipler.....	277
2.2.2.2.2. Küçük İnsan Tipi.....	278
2.2.2.2.3. Kurban Tipler.....	279
2.2.2.2.4. Kaba-Sömürücü Tipler.....	281
2.2.2.2.5. Din Adamları.....	283
2.2.2.3. Tiplerine Göre Kadın Karakterler.....	284
2.2.2.3.1. İdealist Tipler.....	287
2.2.2.3.2. Şehirli ve Köylü Kadınlar.....	288
2.2.2.3.3. Hayat Kadınları.....	289
2.2.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	290
2.2.3.1. Kahraman Bakış Açısı.....	291
2.2.3.2. Çoklu Bakış Açısı.....	293
2.2.4. Mekân.....	295
2.2.4.1. Yutucu-Dar Mekân.....	296
2.2.4.2. Besleyici-Geniş Mekân.....	300
2.2.5. Zaman.....	304
2.2.5.1. Kronolojik Zaman Diliminden Oluşan Romanlar.....	305
2.2.5.2. Akronik Zaman Diliminden Oluşan Romanlar.....	312

2.3. ROMANLARDA TEMATİK UNSURLAR.....	316
2.3.1. Savaş.....	316
2.3.2. Din.....	321
2.3.3. Yabancılaşma.....	325
2.3.4. Ölüm.....	331

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ROMANLARDA SÖZ DİZİMİ

3.1. Romanlarda Sözdizimi.....	337
SONUÇ.....	341
KAYNAKLAR.....	345
ÖZGEÇMİŞ.....	355

ÖNSÖZ

Edebiyat, insana farklı âlemlerde yolculuk yaptıran kurmaca bir dünyadır. Yazarın kaleminden çıktıktan sonra insanlığa mal olan edebi eserin anlamlandırılması kişiye, zamana ve mekâna göre farklılıklar arz eder. Evrenin gerçekliğini ya da rüyalarını kâğıda bir nakış gibi işleyen yazar, gördüklerini ve tecrübe ettiklerini edebiyat ikliminde kendi bakış açısıyla verir. Yazar her eserinde kendini biraz daha bulurken, okuyucu da onunla birlikte büyür ve kök salar dünyaya. İnsan bu şekilde var olma sırrını keşfederken farklı yaşam serüvenlerine de şahitlik eder. Bu gizemli dünyayı keşfedip insanların duyuramadıkları çığlıklarını seslendirmek her yazarın kendine görev edindiği asil ve bir o kadar da başkaldırı niteliğinde bir davranıştır.

Halide Edip Adivar sadece başarılı bir yazar değil aynı zamanda Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna şahit olmuş ve yeni Türk devletinin kuruluş sürecinin sancılarını iliklerine kadar yaşamış ele avuca sığmaz bir kişiliktir. Yaşadığı dönemde hem kadın sorunlarına değinen hem de Türk toplumunun açmazlarını tahlil ederek yön veren siyasi bir kişiliktir Halide Edip. Yakup Kadri geçmiştten günümüze kadar değerinden hiçbir şey yitirmeyen ve halen büyük bir beğeniyle okunan hem yazar hem de siyasi bir şahsiyettir. Bireyin yaşamını, neden-sonuç ilişkisi bağlamında ortaya koyarak okuyucuya kendi bakış açısıyla bakıp değerlendirme fırsatı sunan yazar yaşayıp gördüklerini ölümsüzleştirerek sonraki nesillerin gerçekleri birinci elden okumalarını sağlayan mümtaz bir şahsiyettir.

Heinrich Böll, Alman toplumunun gerçekliğini abartıya kaçmadan dünyaya duyuran ve yazılarıyla çoğu zaman da eleştirilerin odağı olan bir yazardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan Savaş Sonrası Alman Edebiyatı'nın en önemli ve etkili yazarlarından biri olan Böll, kahramanlarının psikolojilerini derinlemesine tahlil ederek, iktidara karşı muhalif bir tavır sergiler. Yazar, sıradan Alman insanının acılarını dile getirirken sanat kaygısı taşımadan yine insan için yazmıştır eserlerini. 1972 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görülen Böll'ün eserleri tüm dünyada halen büyük bir beğeniyle okunmaktadır. Eserlerinde, savaştan hiç hoşlanmadığı halde savaşı anlatan, siyasi iradeden korkmadığı halde korkuyu işleyen yazar, savaş karşıtı biridir.

Erich Maria Remarque sıra dışı bir yazardır. Fransız asıllı Alman yazar tüm eserlerinde Almanları ve Almanya'yı anlatır. Savaşı canlı kanlı bir biçimde yaşayan ve ilk romanında sadece gördüklerini ve yaşadıklarını, hiçbir sanat kaygısı taşımadan sade bir dille anlatarak üne kavuşan yazar, edebi çevreler tarafından savaşı en başarılı anlatan yazarlardan biri olarak gösterilir. O da Böll gibi savaş, ölüm ve korku temalarını psikolojik tahliller yaparak ele alır. Naziler tarafından tehlikeli olduğu gerekçesiyle kitapları yakılan yazar, bir süre sonra Almanya'yı büyük bir üzüntüyle terk eder ve ABD vatandaşı olur.

Yukarıda adı geçen yazarlar, Türk ve Alman edebiyatının önde gelen isimleri olarak kabul edilir. Onlar sadece Alman ya da Türk halkı tarafından değil işledikleri konulara getirdikleri farklı bakış açılarıyla tüm dünya tarafından okunup benimsenen evrensel değerler olmuşlardır.

Edebi çalışmalar çok farklı açılardan ele alınıp incelenebilirler. Örneğin stilistik, ontolojik, fenomenolojik, psikana-

litik, sosyolojik ve tematik bakımdan çözümlemeler yapmak mümkündür.

Çalışmada bilimsel esaslara göre incelenen romanların ortak özellikleri savaş dönemini işlemiş olmalarıdır. Sırasıyla 'Ateşten Gömlek', 'Yaban', 'Der Zug war pünktlich' ve 'Im Westen nichts Neues' isimli romanlar yapısal çözümleme tekniği ile tahlil edilip değerlendirilmiş ve karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmada bilimsel tarafsızlık ilkesi gözetilerek objektif bir yaklaşım sergilenmiştir. Çalışma genel olarak üç ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci Bölüm'de, *Türk ve Alman Romanlarında Yapı ve Tema* ana başlığı altında adı geçen eserler yapısal ve izleksel açıdan incelemiştir.

Romanlardaki yapısal ve ortak temalar dikkate alınarak çalışılan İkinci Bölüm, *Türk ve Alman Romanlarının Yapısal ve Tematik Bakımdan Karşılaştırması* adını taşımaktadır. Romanlar bakış açısı, olay örgüsü, şahıslar, zaman ve mekân gibi konuların yanında işledikleri savaş, ölüm korkusu, yabancılaşma ve din gibi temalar bakımında da psikolojik, sosyolojik, tarihsel eleştiri, hermeneutik ve yazar-okur merkezli yöntemler eşliğinde çözümlenmiştir.

Yazarların eserlerinin *Sözdizimi* bakımından değerlendirildiği Üçüncü Kısım'da yazarların incelenen romanları (50. Sayfasındaki ilk yüz sözcük) kelime ve tümce düzeyinde tahlil edilerek yazarların sözcük kullanma biçimleri karşılaştırılmıştır ve bu karşılaştırma sonrasında yazarların ağırlıklı olarak tercih ettikleri sözcük türleri ortaya konulmuştur.

Sonuç kısmında genel bir çıkarım yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

Çalışmanın gerçekleşmesi sürecinde desteğini ve anlayışını benden esirgemeyen sayın Prof. Dr. Mehmet Aygün'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmam süresince kendisini sürekli arayarak destek aldığı hocam sayın Prof. Dr. Arif Ünal'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen, bilim adamı kişiliği ile örnek bir insan olan kıymetli arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Veysel Şahin'e şükranlarımı sunarım.

Çalışmam süresince bana katlanan, beni yüreklendiren ve destekleyen ilk okuyucum olan sevgili eşim Ayşe Kırmızı'ya ve ayrıca bu zaman boyunca kendimden mahrum ettiğim kızım Aleyna ile oğlum Yavuz'a teşekkür ederim.

Bu yapıttaki amaç, adı geçen Türk ve Alman yazarların romanlarında savaşa bakış açılarını tespit etmek ve bu temanın topluma, zamana ve şartlara göre farklı anlamlar içerebildiğini ortaya koymaktır. Bu çalışmanın savaş teması çerçevesinde yapılacak çalışmalara katkıda bulunabilmesi umut edilmektedir.

Bülent Kırmızı
Elazığ - 2014